

วัฒนธรรมทางการศึกษา: มายาแห่งความรุนแรง

รองศาสตราจารย์ ดร. ชงชัย สมบูรณ์

drpak08@hotmail.com

สังคมทันสมัยเฉกเช่นปัจจุบันโอบล้อมไปด้วยผู้คน ชุมชน และสังคม ระบบการศึกษาถูกสถาปนาความศักดิ์สิทธิ์ว่าเป็นเครื่องมือในการอภิวัฒน์ จัดระเบียบสังคม รวมทั้งถ่ายทอดทางวัฒนธรรม และประเด็นที่สำคัญอย่างยิ่งที่วัฒนธรรมมีจุดสนใจในการส่งผ่านทุกสิ่งโดยผู้รู้ในชุมชนหรือคน(ที่ไม่รู้)ด้วยตนเอง สังคมมีวาทกรรมหลากหลายชุด มีทั้งที่เป็นเชิงประจักษ์ที่มีตัวตน หรือวาทกรรมที่ซ่อนเร้นแต่อย่างไรก็ตามยังสามารถขุดค้นหาร่องรอยที่เป็นอุปถัมภ์ในสังคมได้ เช่นเดียวกันกับ วัฒนธรรม การศึกษาของ “คนชายขอบ” ที่ถูกมองข้ามและมี “พื้นที่” (Sphere) ในสังคมน้อย ด้วยเหตุผลที่ขาดความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งในบริบทของการศึกษา ซึ่งสิ่งนี้ล้วนเป็นผลกระทบของมนุษยธรรมที่แฝงไว้อย่างที่อาจจะล่วงรู้หรือไม่ล่วงรู้ก็ได้

วัฒนธรรมทางการศึกษาภายใต้กรอบการอบรมกล่อมเกลาที่มีการศึกษาในระบบเป็นเสาหลัก โดยใช้พื้นที่แห่งโรงเรียนเป็นสถานที่ “เรียนรู้อารมณ์” แต่บริบทของการศึกษาไทยส่วนมากถูกพัฒนาเป็น “แหล่งเรียนรู้ลอกกัน” เสียมากกว่าผลผลิตทางการศึกษาที่จะให้โรงเรียนเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่เสมือนระบบสังคมที่เป็นหน่วยในการสร้างระบบกรอบความคิด ระบบค่านิยม รวมทั้งระบบความเชื่อต่างๆ ที่พึงมี แต่ในทางตรงข้ามการผลิตเหล่านี้เป็นปฏิบัติการที่เรียกว่าระบบ 2 ขั้วตรงกันข้าม (Binary Opposition) หรือวิธีคิดแบบคู่ตรงข้ามหรือ ทวิลักษณ์ (dualism) เช่น ฉลาด-โง่ เรียบร้อย-เกเร ถูก-ผิด เข้ามาติดกรอบวิธีคิดจำกัดเพียงให้มาทางเลือกเพียง 2 ทางเท่านั้น สิ่งนี้แสดงการตีกรอบอย่างแยกย่อยของการใช้อำนาจที่ส่งผ่านมากับการจัดการศึกษาอย่างไม่ต้องสงสัย!

วัฒนธรรมทางการศึกษา

การจัดระบบความคิด ค่านิยม ความเชื่อในพื้นที่ของสิ่งเหล่านี้เป็นการทำหน้าที่ทั้งโดยตรงและหน้าที่แอบแฝงของ “ผู้คน” ที่อยู่ในโรงเรียน โดยเฉพาะครู ฐานคติที่ถูกขัดเกลามาตั้งแต่ปางก่อนทำให้สามารถวิเคราะห์การศึกษา เพื่อให้เพียงเพื่อเป็นกระบวนการถ่ายทอดระบบความคิด การศึกษาหรือวัฒนธรรมทางการศึกษาไม่ได้อยู่ภายใต้ฐานคติที่เป็นกลาง จึงถูกบีบบังคับให้เด็กนักเรียนหรือผู้ที่เข้ามาศึกษาในสถานศึกษาถูก “จำกัดความคิด” เพราะผู้สอนก็ถ่ายทอดภายใน “คอกของตน” ไม่ยอม “นอกคอก” ขณะเดียวกันก็แฝงความรุนแรงที่เข้ามาจัดกระทำดำเนินการให้สังคมดำเนินไปและพยายามควบคุมให้สอดคล้องและรองรับกับอุดมการณ์ที่การศึกษาคาดหวังไว้

มายาแห่งการศึกษาที่ผ่านมา

หัวใจสำคัญของการศึกษาคือ อุดมการณ์ที่การศึกษาจะต้องรับใช้ชาติให้เกิดความเป็นชาติให้มากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นสถานเพาะบ่มให้สมาชิกเป็นปัญญาปัจเจก โดยเนื้อแท้แล้ว

สรรพสิ่งมีและดำรงอยู่อย่างมีเป้าหมายภายใต้อุดมการณ์ที่มีอยู่เช่นเดียวกับการศึกษา มายาแห่งการศึกษาที่ผ่านมา ขึ้นความเป็นอื่น (The Otherness) ให้กับเด็กอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ เด็กเก่ง-เด็กอ่อน เด็กในเมือง-เด็กบ้านนอก เป็นต้น มายาแห่งการศึกษาดูเหมือนจะสร้างความเป็นหยอกขย ซึ่งสามารถแยกประเด็นได้ดังนี้

1) ผู้บริหาร-ผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษาบางครั้งยังมีช่องว่างระหว่างสิ่งที่ เป็นจริง (Actuality) กับศักยภาพ (Potentiality) ของผู้สอน คือ มอบหมายงานจนเกินสมรรถนะ (Competency) ของผู้ปฏิบัติ (ผู้สอน) ข้อมูลเชิงประจักษ์เกิดกับโรงเรียนในส่วนภูมิภาค

2) ผู้สอน-นักเรียน วาทกรรม “เด็กนักเรียนเป็นศูนย์กลางนั้น” ดูเหมือนจะถูกยึดเยียด โดยบางครั้งขาดการแนะนำ เพราะการเรียนรู้ที่ดี คือ ณ ปัจจุบันต้องเอาชีวิตเป็นบทตั้ง สอนให้เข้าถึง ลีลาชีวิต และเด็กเป็นศูนย์กลางเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครูกับศิษย์ (คำกล่าวอธิการบดีกรม ไซยแสนสุข, 6 มีนาคม 2551)

3) สถานศึกษา-ชุมชน มายาแห่งการศึกษาปัจจุบันคือ ความเป็นเอกภาพแห่งชุมชนคือ การสร้างอัตลักษณ์แห่งการดำรงอยู่ร่วมกันตามวิถีแห่งชุมชน แต่มายาที่เป็นจริง ชุมชนไม่ค่อยอยากเข้าไปร่วมแรงร่วมใจในการพัฒนา ภาพฉายคือต่างคนต่างทำ เพราะปรากฏการณ์ชุมชนหรือ สถานศึกษาต่างพยายามที่ก้าวไปสู่การยอมรับยกย่องคล้ายกันทั้ง Identity Meany คือ สถานศึกษา ต่างต้องพยายามนำทรัพยากรทั้งที่เป็น Capital และ asset มาใช้ร่วมกัน

4) หลักสูตร-การเรียนการสอน บาบทางวิชาการที่นักเรียนได้รับคือ หลักสูตรที่จัดขึ้น บางครั้งไม่ได้ตอบสนองทั้งอัตลักษณ์ของผู้เรียนไม่เข้าถึงภูมิลักษณะของผู้เรียน การเรียนการสอนจึง ไม่สามารถเข้าถึงอภิปรัชญาของการศึกษา (Metaphysics) ได้ เพราะสิ่งเหล่านี้ การขาดซึ่งญาณ วิทยาที่แท้จริง อย่าลืมหาหลักสูตรที่ดีจะต้องถูกปรับเพื่อผู้เรียน มิใช่ว่าปรับหลักสูตรเพื่อให้ผู้สอน สอนได้ ปรากฏการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นกับสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่ง

โดยทั่วไปวัฒนธรรมการศึกษาและ โครงสร้างทางการศึกษาจะเป็นกำลังฝักฝนความชอบ ธรรม (Equity) ไปให้กับชุมชน แต่ทั้งนี้